

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Summa Jurisprudentiae Sacrae Universae, Seu Jus
Canonicum, Secundum quinque Decretalium Gregorii
Papae IX. Titulos explicatum**

Pichler, Vitus

Bibliopolarum Augustanorum, 1723

VD18 VD18 12190187-ddd

§. 1. Quid & quotuplex sit Usura: quo Jure prohibita. Ubi de Mutuo, & S. C.
Macedoniano.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98739)

36. An pactum Antichreseos de fructibus rei pro mutuo oppignorata percipiendis.
37. Et contractus Societatis sit licitus.
38. Usurarius manifestus & non manifestus tenetur ad restitutionem ex delicto & contractu.
39. Promittens usuras an teneatur solvere.
40. An usuras accipiens acquirat eorum dominium.
41. Non modo usurarius, sed etiam cooperantes, atque heredes tenentur acceptas restituere; & quomodo.
42. An ad idem obligetur usurarius mentalis.
43. Etiam fructus, ex re usuraria fructifera percepti, debent restitui.
44. Cui facienda sit restitutio.
45. Poena usurariorum.
46. Usura est crimen mixti fori.

§. I.

Quid & quotuplex sit Usura: quo Jure prohibita. Ubi etiam de Mutuo, & Senatusconsulto Macedoniano.

SCIENDUM 1. Usuram, in genere ab usu rei dictam, in specie sumi vel formaliter pro conventionem aut pacto usurario, vel objective pro fructu, commodo, seu lucro proveniente ex usu rei; sicut furtum subinde sumitur pro actione furandi, & subinde pro re furtiva. Specialius adhuc & proprie huic loco accipitur pro lucro, quod immediate ac unice provenit ex Mutuo, & lucrativa dicitur, quæ quia iniqua est, ac lædit proximum in bonis fortunæ, sicut Rapina & Furtum, ideo his subjungitur. Alio nomine vocatur *sænus*, atque communiter ex *can. 1. 2. & fin. caus. 14. q. 3.* sic definitur: *est lucrum immediate ex mutuo proveniens, seu incrementum, quod præcise vi mutui exigitur vel accipitur supra sortem vel capitale, seu ultra id, quod mutuo datum est.* v. g. si mutuos dedisti 100. florenos, & post annum ultra hos exigis vel accipis 8. vel 10. florenos: hi 8. vel 10. vocantur *usura* vel *lucrum*, illi 100. verò *sortis*, vel *capitale*. Non tamen necesse est, ut illud lucrum consistat in pecuniis, sed sufficit, si sit alia res pretio temporali æstimabilis. Ejus proinde malitia & iniustitia consistit in eo, quod mutuans, seu mutuum dans, intendat vel paciscatur aliquid accipere, vel accipiat, ultra debitum, vel sortem creditam, à mutuuario, & quidem absque ullo alio titulo, quam præcise *Mutui*; si enim ex alio titulo, v. g. lucri cessantis, vel damni emergentis, accipiat, illud incrementum non tam *lucrum*, quam *interesse*, seu quod *interesse*, appellari solet. Usura, quæ provenit ex Mutuo formali & vero, rectè *Formalis*, quæ verò ex Mutuo virtuali & æquivalenti, quod involvi potest in aliis contractibus, qui in speciem & explicitè celebrantur, *Palliata*, *Tacita*, aut *Virtualis* rectè vocatur. Unde non malè tradunt Canonistæ hanc regulam: *in quocunque contractu pactum de lucro aliquo præter id, quod interest, accedit, Juri interpretatione degenerat in Mutuum, & fictione brevis manus censetur celebratus alius contractus, nempe usurarius.* Licet si reverà alius contractus,

v. g. Emptionis Venditionis, Permutationis, Societatis &c. absque Mutuo implicito celebratus esset, lucrum inde secutum non esset usura: uti nec, si ex Mutuo dato acciperetur, vel intenderetur, aliquid ultra sortem, non tamen tanquam debitum ex iustitia, vel ex pacto, sed tanquam liberaliter, aut ex gratitudine datum, vel dandum; neque si à mutuuario petas, ut aliquid det vel faciat, ad quod jam aliunde tenetur, modo non apponas novum onus (ferè sicut de Simonia diximus, cum qua Usura magnam habet connexionem, & similitudinem principiorum, in quibus raditur) ut si Cajo des mutuum ea lege, ut debitum antiquum solvat, ut tibi restituat famam, quam injustè abstulit, ut cesset te persequi &c. Cum igitur Usura fundetur in Mutuo, ideo

Sc. 2. *Mutuum*, quod quidem objective spectatum dicit rem mutuo datam, formaliter tamen acceptum dicere contractum Mutui, & passim ex *l. 2. §. 1. 2. 3. ff. de reb. cred. & pr. Inst. quib. mod. re contrah. oblig. definiti* in hunc sensum: *est contractus realis, Juri Gentium, nominatus, unilateralis, & stricti Juri, quo res fungibilis in alterum transfertur ea lege, ut res ejusdem generis, quantitatis, & qualitatis, restituatur, scilicet post aliquod temporis intervallum mortale, intra quod mutuarius re mutuo data uti potuit, non statim.* Unde apparet, Mutuum dare, & accipere omnes & solos possibiles, qui contrahere, & contrahendo obligari. Speciale aliquid, de quo nos infra *n. 14. l. 1.* tribuit Senatus-Consultum Macedonianum filiisfamilias Mutuum accipientibus sine consensu patris. 2. Mutuum non perfici sine actuali traditione rei. 3. & quidem fungibilis, quæ scilicet mutuum functionem recipit, seu substitutionem alterius rei, in suo tamen genere, v. g. pecuniam alias pro mutuo datus, & quia hujusmodi res in commercium humanum venire non solent, nisi per quantitatem quæ ponderatur, numeratur, vel mensuratur, ideo appellantur etiam *quantitatis*, atque consistunt in pondere, numero, vel mensura, uti sunt pecunia, vinum, frumentum, oleum, cerevisia, panis, caro &c. 4. quod transferatur dominium in mutuarium. 5. eique imponatur obligatio restituendi rem in eodem genere: scilicet, si pecuniam accepit mutuum, reddere debet pecuniam aliam, si vinum, tunc vinum; quia si contrahentes paciscerentur, ut redderetur res diversi generis, v. g. vinum pro frumento, potius Permutatio quam Mutuum foret. Si verò eadem res in specie, v. g. pecunia ipsa, quæ fuit mutuo accepta, eo quod per accedens defuerit occasio eâ utendi, redderetur, satisfaceret obligationi, nec haberet mutuum, cur conquereretur. 6. quod in eadem quantitate, & qualitate, h. e. tantundem & æque bonum reddi debeat, quantum & quale fuit datum. Verùm hæc potius ad naturalia Mutui, quam ad essentialia pertinent per *l. 3. l. 11. §. 1. ff. de reb. cred. & hinc à quibusdam in definitione Mutui omittuntur.* Porro

Porro qui dat Mutuum, *Mutuans* vel *Creditor*, qui verò illud accipit, *Mutuatarius* dicitur, si- cut qui accipit commodatum, commodatarius, qui accipit depositum, depositarius, qui u- sum fructum, legatum, mandatarius vocatur, & usufructuarius, legatarius, mandatarius vocatur, & plerumque per vocem, quæ terminatur in *arius*, indicatur ille, qui accipit, vel cui datur aliquid. *Mutuum* verò & *Creditum* in Jure non raro sonant idem. Actio, quæ ex Mutuo oritur mutuanti adversus mutuatarium, dicitur vel *actio Mutui*, vel magis Juridicè *condictio certi ex Mutuo*. pr. *Inst. quib. mod. re contr. obl.* quia scilicet certa quantitas condictur seu peti- tur, ut nempe tantundem in eodem genere & qualitate reddatur, uti est acceptum. Hæc actio est Civilis, personalis, rei persecuto- ria, stricti Juris, perpetua, & utrinque transiens ad hæredes. Si Mutuum est datum per- sonæ privilegiatæ, puta Ecclesiæ, Civitati, Pu- pillo, Minori, saltem si sine solennitatibus re- quisitis, hæc actio moveri cum effectu non potest, nisi actor probet, creditum in illarum utilitatem esse versum. per c. 2. de *solut. l. 27. ff. de reb. cred. l. 3. C. quando ex facto Tutor.*

3. Sc. 3. Usuram dividi 1. in Mentalem, & Realem, seu, ut aliqui vocant, Conventio- nalem, *Mentalis* non est illa, quæ consistit in sola voluntate interna capiendi lucrum ex Mutuo, quin ullus ponatur actus externus, & rectius *interna* nuncupari meretur, uti de *Simonia* dictum, sed tunc datur, quando sine ulla conventionem aut pacto aliquis dat mutuum, ea tamen intentione ac mente (ex- terius non manifestatâ) ut aliquid recipiat ultra sortem, seu lucrum, non merè gratui- to, sed ex obligatione, & ut debitum sibi sol- vendum. c. 10. h. t. & ibi DD. *Realis* seu *Con- ventionalis* est, quando quis mutat interve- niente pacto de lucro, seu de re temporali (si enim pactum foret de re spiritali danda, esset potius *Simonia*) ultra sortem, seu sum- mam creditam, post annum danda, v. g. ut ultra 100. mutuos reddantur 10. Si expre- sse & disertis verbis exigitur aliquid ultra sor- tem, pactum est expressum, & *usura expressa formalis, & manifesta*: si verbis obliquis, v. g. si *Mutuans* dicat: confido, meam pecuniam non reversuram vacuam &c. vel ex circum- stantiis colligi possit imposita *Mutuatario* obli- gatio, vel exigitur aliquid ultra summam mutatam sub specie aut pallio alterius con- tractus, v. g. emptionis-venditionis, pactum est tacitum & virtuale, usura verò *tacita, virtualis, palliata*. Dividitur 2. in *Lucratio- riam*, quæ est verè & strictè usura, ac supe- rius à nobis definita, quando vi solius *Mutui* intenditur vel capitur lucrum: in *Compensa- toriam*, quando non præcisè titulò *Mutui*, & ut merum lucrum, aliquid ultra sortem exi- gitur vel accipitur, sed ex alio titulo, puta lucri cessantis, damni emergentis, periculi in amittenda summa credita, laboris vel ex- pensarum, quæ in recuperando Mutuo fieri probabiliter debent: & in *Punitoriam* seu *Adoratoriam*, quando aliquid ultra sortem pe-

titur non ut lucrum, sed ut poena, scilicet ob culpabilem moram *Mutuatarii* præfixo tem- pore non reddentis mutuo acceptum. Divi- ditur 3. ratione actionis in centesimas, *bes- sales*, *semisles*, *quincunces*, *quadrantes*, *trien- tes*: *Centesime* sunt, quando pro 100. quolibet anno exiguntur 12. ita ut singulis mensi- bus pro centum solvi debeat unus florenus, qui est centesima pars respectu centum; *Bessales*, quando pro 100. petuntur 8. nam bes dicit octo uncias seu partes: *Semisles*, quando 6. quia semis dicit mediam partem de duodecim: *Quincunces*, si 5. *Quadrantes*, si 3. & *Trientes*, si 4. accipiuntur pro 100. Va- lens, h. t. §. 2. n. 4. quia ter quatuor, & qua- ter tria conficiunt duodecim seu totum in 12. uncias divisum.

Dico 1. Nomine *lucris*, à quo denominatur 4. usura *Lucratoria*, intelligitur omnis res tem- poralis, pretio æstimabilis, quæ ultra sortem mutatam exigitur vel accipitur vi pacti & ex obligatione de novo imposita *Mutuatario*, sive sit pecunia, sive frumentum, sive obse- quium aliàs indebitum &c. Textus clari in can. 1. seqq. caus. 14. q. 3. & Doctores com- munitè, qui inde inferunt, usurarium esse. 1. si *mutuans* obliget *mutuatarium*, ut sibi præstet aliquod obsequium aliunde non de- bitum, v. g. intercessionem vel commenda- tionem apud Principem pro impetrando cer- to favore: ut sibi deferat aliquem honorem externum, ad quem antecederet non fuit obligatus mutuum accipiens: ut sibi remit- tat obligationem restituendi samam, vel inju- riam, ommissa actione injuriarum, *mutuatario* antè illatam &c. 2. si *mutuans* exigit benefi- cium aliquod, vel munera, quibus ex grati- tudine compenset *mutuatarium* beneficium per creditas pecunias sibi impensum, vel ut speciali modo teneatur benevolus esse mu- tuanti &c. Patet ex damnata ab Innoc. XI. hac propositione ordine 42. *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum, sed tan- tum si exigitur ex iustitia debitum.* Aliud fo- ret, si gratitudo tantum in genere exigere- tur, utpote quæ per se obligat accipientem beneficium, ut sit gratus: vel si gratitudo determinatè etiam per munuscula, singula- rem benevolentiam &c. sibi propter mutuum datum exhibenda præcisè speraret, & inten- deret *mutuans*, etiam principaliter, ac citra voluntatem obligandi *mutuatarium* ad similia determinatè ex gratitudine exhibenda. 3. si *mutuans* paciscatur, ut *mutuatarium* deinceps obligatus sit, ut sibi potius, quàm alte- ri, suas operas, vel ædes locet, prædium vendat, panem, vinum, merces alias ex sua taberna vel officina emat, suum molendi- num, vel suas scholas accedat, sibi remutuet, seu aliam rem, v. g. frumentum, vicissim mutuet *mutuatarium* &c. si nimirum *mutuans* ista exigit tanquam pretium, & ex obliga- tione deinceps præstanda. Aliud iterum fo- ret, si hæc non exigerentur in futurum tan- quam pretium mutationis, sed tanquam

mera conditio, sine qua non daretur mutuum, nisi nempe alter in presenti vellet mutuantem prestare aliud beneficium, vicissim dare mutuum &c. quia non tenetur quis dare mutuum alteri, & hoc ei beneficium exhibere, quem videt esse ingratum, vel nolentem sibi vicissim benefacere. Molina, *tr. 2. de J. & J. d. 308. n. 7.* Pirhing *b. t. n. 26.* Aliud nempe est exigere aliquid in futurum, quo inducitur obligatio, & aliud de presenti, quo non imponitur obligatio nova, sed solum attenditur ut conditio, sine qua non. Unde nec usurarium est, si uterque de presenti conditionate se obliget in futurum, v. g. sic dicendo, *obligo me ad mutuandas tibi pecunias, si te vicissim obliges ad mutuandum mihi triticum.*

5 Dico 2. Usura Lucratoria graviter est prohibita de Jure Canonico. 2. Quamvis permessa, imò fortè & approbata, à Jure Civili, saltem Antiquo, si moderata sit. Pars 1. est indubitata ex *can. 2. d. 47. can. 1. seqq. cit. t. b. t. X. & in 6. Clem. un. §. fin. eod. ibi: si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare presumat, exercere usuras non esse peccatum, velut hereticum puniendum &c.* Pars 2. sumitur ex *l. 1. l. 26. §. C. b. t. ubi datur actio ad petendas usuras, per stipulationem promissas, quod indicat, non merè toleratas & permittas, sed etiam approbatas fuisse usuras à Jure Civili. Concordat l. 29. ff. eod. ubi tantum immoderate usuræ, ac usuræ usurarum prohibentur, non aliæ. Nisi contendas & evincas, ibi sermonem esse de usuris Compensatoriis: & idè addidi fortè. Dixi quoque, saltem Antiquo; nam in Novell. 131. c. 1. Justinianus voluit servari Regulas quatuor Conciliorum Generalium primorum, inter quod etiam est Nicænum, quod *can. 2. d. 47. cit.* relatum jam damnavit usuras, saltem in Clericis. Quid autem tenendum sit de moderno Jure Civili, à quo permittuntur indistinctè 5. pro 100. paulò post mentem meam aperiā.*

6 Dico 3. Usura Lucratoria etiam Jure Divino. 2. imò & Naturali prohibita est. Pars 1. liquet tum ex *c. 3. 4. b. t. ubi dicitur, usuras esse condemnatas utriusque Testamenti paginā, tam in Novo, quam in Veteri Testamento: tum ex Scripturæ textibus Testamenti Antiqui: ne accipias usuras ab eo, nec amplius, quam dedisti - pecuniam tuam non dabis ad usuram. Levit. c. 25. v. 36. Non fenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam &c. Deut. 23. v. 19. Vidi iniquitatem in civitate - non defecit in plateis ejus usura, & dolus. Psal. 54. v. 10. 12. Et Novi, in quo Christus Luc. 6. v. 35. dixit: mutuum date, nihil inde sperantes. Pars 2. probatur 1. quia SS. Concilia, & Summi Pontifices ex Veteri Testamento adstruunt iniquitatem usurarum, ut patet ex *citt. canon. & cc.* atqui non aliæ Leges Veteris Testamenti post Christi adventum perduraverunt, nisi *Morales*, & fundatæ in Lege Naturæ: ergo. 2. Jure Naturali prohibitum est capere lucrum ex re aliena, & non amplius sua: sic illicitum foret, si pro usu equi, quem per venditionem jam transfulisti in alium, aliquid exigeres: sed res mutuo data non amplius est mutuantis, sed mutuatarii, adeoque aliena: ergo. 3. Jus Naturale prohibet aliquid exigere sine titulo justo: atqui exigens vel accipiens aliquid ultra sortem creditam exigeret vel acciperet illud sine justo titulo; quia ponitur in casu, quod non adsit titulus damni emergentis, lucri cessantis, periculi &c. & mutans pecuniam de se non fructiferam reliquisset aliàs otiosam in cista: pro ipsa autem re mutuo data, cum hæc ad æqualitatem sit restituenda, aliquid ultra accipiendi utique titulus justus non est: neque propterea datur justus titulus, quod ad tempus carere debeas pecuniā creditā, utpote sterili: neque exinde, quod illa fructificet mutuatario; aliā venditor quoque ultra justum mercis pretium posset aliquid exigere ex eo capite, quod merx aliquam utilitatem afferat emptori: neque titulum justum præbet onus numerandi pecuniam, quæ datur mutuo; quia hoc onus secum fert ipsa substantia mutationis, sicut pro ipsa venditione, vel onere ei intrinsicè annexo, ultra justum pretium nihil exigi potest. Si tamen labor numerandi esset valde notabilis, pretium seu merces pro labore, alteri locato, exigi quidem posset, non tamen vi Mutui lucrum. Nav. in *Man. c. 17. n. 209. f.**

Oppones 1. In Veteri Testamento Deus quidem prohibuit usuras accipere à fratribus seu filiis Israël, permittit tamen ab alienigenis & Gentibus: non fenerabis fratri tuo ad usuram - sed alieno. Deut. 10. cit. Imò Deut. 28. v. 12. videtur id præcepisse dicent: fenerabis gentibus multis. 2. In Novo autem Testamento Christus videtur usuras aperte approbare, dum in persona patrisfamilias reprehendens servum pigrum Matth. 25. & Luc. 19. dixit: quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens cum usura utique exegissem illam? Saltem illas non prohibuit, dum Luc. 6. per modum consilii pronuntiavit: Mutuum date, nihil inde sperantes. 3. Usuræ non petuntur vel accipiuntur, nisi volente & consentiente mutuatario: ergo sine injuria & injustitia; quia liberè consentienti non fit injuria. 4. Licetum est exigere pretium, & lucrum capere, ex opera mea in alterius favorem impenso; cum nemo teneatur alteri gratis laborare: ergo & ex pecunia in favorem & usum alterius concessa; cum in *l. 5. §. 1. ff. pro Socio æquiparentur pecunia & opera*. 5. Si alteri concedas usum vasorum argenteorum, potes aliquid exigere tanquam lucrum: ergo & si concedas usum monetæ argenteæ. 6. ad 1. Vel Deus tantum permittit Judæis, ad usuras valde pronis, ut eas à Gentibus exigerent, ad vitandum majus malum, ne à fratribus exigerent: vel pro potestate supremi dominii, quod Deus habet in res hominum omnium, concessit Judæis, ut ex contractu Mutui à Gentibus caperent lucra, & vindicarent injurias; sicut vi ejusdem

dem domini iisdem permittit spoliare Aegyptios bello & armis auferre res regionesque alienigenarum. Ad 2. In priori textu usura accipiuntur in sensu metaphorico pro augmento meritorum, ad quod Christus exhortari nos voluit similitudine avarorum hominum, lucra terrena quoquo modo avidè quaerentium. In posteriori, licet quoad primam partem, *mutuum dare*, extra casum valde gravis necessitatis proximi non contineatur praeceptum, continetur tamen prohibitio quoad alteram partem, *nihil inde sperantes*, uti est communis interpretatio Catholicorum, & ipsius Ecclesiae in c. 10. h. t. ferè sicut in hoc textu, *vovete, & reddite Domino DEO vestro*, Psal. 75. priora verba consilium, & posteriora praeceptum continent. Ad 3. Non omnino liberè consentit in usuras mutuarius, sed coactus tum suà indigentia, tum mutuantis avaritia, aliter mutuum non dantis, nisi sub usuris. Malitia usurarum consistit in eo, quod mutuans intendat obligare ad illas solvendas: igitur consensus mutuarii eam non tollit praesertim extortus necessitate consequendi mutuum. Ad 4. *N. Conf. & parit.* quia hominis opera de se est apta proferre fructum & lucrum, pecunia verò non absque hominis opera & industria, utpote ex se sterilis, sicut aliae res fungibiles, quae ipso usu consumuntur, & extra usum utilitatem non afferunt, ac solae sub mutuum cadunt. Ad 5. iterum *N. Conf. & parit.* quia valorum dominium manet penes dantem, nec illa usu consumuntur, sicut res fungibiles mutuo dantur: igitur vasa haec locantur pro mercede, non mutantur, sicut nummi argentei, quorum dominium, consequenter & omnis utilitas, transferretur in mutuatarium.

8 Dico 4. Usura *Lucratoria* minus stricte sumpta, & Jure Naturali & Divino prohibita, probabiliter non est ita absolute prohibita, ut à Magistratu Humano per Statutum (idem est de Consuetudine, lege non-scripta, quae vim suam habet à consensu Legislatoris Humani, & à causa, ex qua redditur rationalis) in quibusdam circumstantiis & ex causa publica permitti non possit tanquam licita; modo sit moderata, & aliunde non repugnet Charitati erga proximum à Jure Naturali ac Divino praecepta. 2. Imò defuncto in Imperio Romano existit hujusmodi Statutum, & Consuetudo, permittens usuras quincunces, seu 5. pro 100. ex Mutuo, quin probari debeat ullus alius titulus damni emergentis, lucri cessantis, periculi amittendae fortis &c. Haec assertio saltem quoad priorem partem est quidem contra communem, maxime Theologorum, eidem tamen patrocinantur cum Emman. Saa praestantissimi Theologi, Adam. Tannerus *to. 3. d. 4. q. 7. dub. 3. n. 79.* & Haunold. *de J. & J. to. 3. tr. 9. n. 421.* ac testè Tannero *lo. cit.* multi Scholastici; ut taceam Theologos Heterodoxos, quos hac in re parvi facio: ex Juris-Consultis autem acutissimus D. Gletle in *Assert. Jurid. assert. 54.* licet olim contrarium docuisset, Molinæus,

Hugo Donell. Hotoman. Jac. Curt. Matth. Coler. & Alph. Villagut. Neapolit. *de Usuris q. 13. concl. 4.* aliique apud & cum Petro Heigio in *QQ. Juris p. 2. q. 1. per tot.* ubi hanc materiam fuse tractat. Addidi tamen, *modo sit moderata, & aliunde non repugnet charitati &c.* Adeoque puto, stante tali statuto vel consuetudine non quidem peccari contra Iustitiam, saltem si usurae non sint ita excessivae, ut causa publica, spectans bonum Reipublicae, eas permittendi verè adhuc substat; charitatem tamen in particularibus casibus laedi posse: ut si valde pauperes per usuras seu lucrum, ex Mutuo solvendum mutuanti, ad mendicantem inevitabili necessitate redigerentur: quo casu sicut obligatorium videtur esse dare mutuum, ita etiam Jure Naturali & à lege charitatis prohibitum exigere usuras. Dixi notanter, *minus stricte sumpta*, eo quod tale auctarium, à statuto vel consuetudine permissum, non tam ex Mutuo, quam occasione Mutui ex dispositione Juris videatur recipi posse; ferè sicut usura compensatoria, quae accipitur ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, non est proprie & in stricto rigore usura, eo quod non immediate ex Mutuo, sed ex alio titulo iusto, qualem & statutum quoque vel consuetudinem esse cenfeo, auctarium petatur. Atque sic nostram Assertionem intelligi à Tannero *n. 74. 75. 77. 79. lo. cit.* & ab iis, quos citat, nempe S. Antonino, Major. Gabr. Covarruv. Molin. &c. Item ab Haunoldo, patet ex doctrina, quam tradit *num. praeced. c. 3. § 3. & § 8.* ubi consuetudinem agnoscit inter legitimos aliquid ultra sortem exigendi titulos. Quod verò salvà Iustitià vi statuti vel consuetudinis universaliter exigi possint usurae moderatae (in dicto sensu) à statuto vel consuetudine determinatae, consequenter quod conditionate tantum, videlicet nisi legitimus Magistratus ex causa publica aliud ordinet, à Naturali ac Divina lege sint prohibita, nunc probandum est, Itaque

Probat *Prima pars 1.* Penes Rempublicam datur dominium altum rerum & bonorum ad privatos pertinentium, ita ut ex causa publicum bonum concernente de iis citra ullius injuriam possit disponere Magistratus, prout bono communi utile vel necessarium est, ut nemo negaverit: ergo, si adest causa publica, idque bono communi vel utile vel necessarium judicatur, etiam potest disponere, ut ex mutuo datis rebus lucrum aliquod moderatum obveniat mutuanti, eique fructificent res non amplius suae, sicut per usum eorum, quem alteri sponte concessit, fructificant mutuatario; ergo Jus Naturale & Divinum conditionate tantum, & non omnino absolute, prohibuit usuras, sed sub conditione, nisi nempe Respublica, vel Magistratus, in cujus dominio alto res & bona privatorum existunt, aliud ordinandum judicaverit propter bonum commune. Confirmatur 1. Deus recte permittit Judaeis usuras exigere ab alienigenis, quia habet supremum domi-

dominium & absolutum in omnes res hominum, & sic clarè patet, quòd Jure Naturali absoluto non sint prohibita Usuræ: ergo etiam Magistratus Humanus rectè permittit usuras moderatas propter bonum publicum, quia habet dominium altum, licet restrictum ad existentiam causæ publicæ, in omnes res privatorum hominum, Reipublicæ membrorum. Confirmatur 2. à pari cum Præscriptionis Legge: quamquam Jus Naturale in thesi vetet, aliquem locupletari ex alieno, & rei alienæ per illius possessionem fieri dominum, tamen Magistratus Humanus per Legem Præscriptionis dominium rei alienæ debito tempore & modo possesse transfert à domino in possessorem, ut iste in utroque foro, tam interno, quam externo eam retinere, & sic ex alieno locupletari possit, scilicet ob dominium altum Reipublicæ, adeoque Jus Naturale fuit solum conditionatum: ergo etiam, quamvis Jus Naturale prohibeat usuras, seu lucrum ex re non amplius sua, rectè tamen illas permittit ex causa publica ob dominium altum Respublica per statutum, vel consuetudinem: consequenter Jus Naturale solum in thesi & conditionatè, non in hypothesi & absolute pro omnibus circumstantiis, prohibet usuras. Si igitur ostendatur causa justa & publica, seu publicam utilitatem vel necessitatem concernens, omnino admittendum videtur statutum vel consuetudo usurarum permittens. Sed hanc non est difficile ostendere, eamque multiplicem; talis enim est 1. *Evitatio litium* (quæ etiam communiter assignatur & pro sufficiente habetur in Præscriptione) si enim necessariò requireretur titulus lucri cessantis, damni emergentis, periculi amittendæ fortis &c. aut prævia probatio ejus, quod interest, litium non foret finis, cum talis titulus deberet probari, & à mutuatariis, qui agrè solvunt usuras, adesse passim negaretur. 2. *Facilitas obtinendi mutuum*, quæ sicut bono communi & Reipublicæ membris est valde utilis, & in casibus indigentia necessaria, ita est valde optabilis communitati & Reipublicæ, consequenter & statutum vel consuetudo hanc facilitatem procurans: si enim homines nihil lucri ferrent ex mutuo dato, vix reperire esset, qui necessitatem patientibus vellent dare mutuum, restringente nimium charitate, sed mallent pecunias, etiam otiosas, habere apud se retentò dominio, quam apud alium eò translatò: quòd Reipublicæ summo opere foret noxium. 3. *Subsidium* ex usuris obveniens Ecclesiis, locis Religiosis, viduis, pupillis, & personis miserabilibus, quæ per se ipsas non possunt negotiando lucrum capere ex suis pecuniis: si tamen eas dent aliis, qui ex earum usu lucrum faciunt, sustentari & conservari possunt; quas conservari & sustentari interest Reipublicæ. 4. *Tranquillitas conscientiarum*; cum aliàs, si necessariù foret alius titulus, facile multi orirentur scrupuli. 5. *Præsumptio generalis*, eaque duplex, quarum una præsumitur, in mutuantem regulariter & ordinariè adesse justum alium titulum aliquid accipiendi ultra sortem, *Recess. Imper. Spirens. de ann. 1600. §. 152. l. 7. §.*

3. *ff. de administrat. altera*, in mutuatario adesse opportunitatem lucrum faciendi ex re mutuo accepta; nam neque pecunia ita sterilis est, ut accedere hominis industria non minus fructificare possit, & utilitatem asserere, ac domus, equus, ager, fundus &c. qui etiam sine opera hominis steriles sunt; adeò ut etiam in pecunia quasi usufructus constitui valeat. *l. 1. §. 1. ff. de usufr. ear. rer. quæ us. consum.* Atqui lex vel statutum fundatur in præsumptione generali, ac in ordinariè contingentibus, rectè fertur, & vim habet pro omni casu, et in quibusdam casibus particularibus cesset illa ratio, in qua fundatur universaliter illud statutum, ut dictum est ad *Tit. II. lib. I. n. 39. de lege in Præsumptione fundata. Pars secunda dicitur ex Reecessibus Imperii de anno 1500. 1570. 1580. Augustæ, & anno 1570. sub Maximiliano II. & 1600. sub Rudolpho II. uti & ex communis praxi.*

Oppones 1. Usura Lucratoria prohibetur Jure Naturali. 2. & Divino in S. Scriptura: ergo licitæ reddi nequeunt per Legem Humanam, vel Consuetudinem. 3. in Concilio Viennensi, ut habetur *Clem. un. b. t.* omnia statuta, usurarum exercitio faventia, sunt proscripita ac vetita Principibus & Magistratibus, ac insuper, qui eas existimaverint licite exerceri posse, tanquam Hæreticus dicatur puniendus: ergo Principibus circa usuras non major est potestas concessa, quam circa Hæresim, circa quam nihil possunt. 4. nec Pontifex dispensando reddere potest usuras licitas, *c. 4. b. t.* ex ea ratione, quia usuræ sunt similes mendacio; addit enim Papa Alexander III. *cum Scriptura Sacra prohibeat pro alterius vita mentiri: multo magis prohibendus est, ut etiam pro redimenda vita captivi usurarum crimine involvatur.* 5. Respublica nequit onus imponere subditis, nisi id aliunde compenlet; sed solventi usuras nihil aliunde compenlat; ergo nemini potest imponere onus solvendi usuras. 6. cum Præscriptione non est paritas; nam ita antecedenter ad concessionem Principis sine peccato inchoatur, utpote necessariò supponens bonam fidem in possessore rei alienæ, qui hanc præscribit: usura verò antecedenter ad concessionem Principis non exercetur sine peccato injustitiæ. Deinde in Præscriptione etiam materia proxima, scilicet possessio rei alienæ, subest dominio alto Principis: in usura verò materia proxima, quæ est lucrum ex re sterili, scilicet pecunia, non subest dominio alto Principis. 7. Princeps nequit immutare naturas rerum, acque rem infructiferam reddere fructiferam: sed pecunia, mutuo data, ex natura sua est res infructifera: ergo. 8. consuetudo & statutum, vi cuius permittuntur usuræ, est valde noxium Reipublicæ; cum inde multi subditi emungantur omnibus fortunis, & ad incitas redigantur: ergo non cedit in utilitatem, sed in perniciem Reipublicæ. 9. hujusmodi consuetudinem non approbat Respublica, sed præcisè tolerat, cum ob hominum avaritiam impedire nequeat. 10. talis consuetudinis, vel statuti, non accipitur aliquis

aliquid ultra sortem ratione mutui, sed ratione alterius contractus, v. g. censualis: sed hoc modo non approbantur usurae, quae necessariae proveniunt ex Mutuo. II. Recessus Imperii non aliter indulgentur, pro 100. seu censum Germanicum, ut vocant, quam quia praesumunt lucrum cessans vel alium similem titulum in mutuantem. Sic enim habent editi in Comitibus Spirensibus de anno 1600. §. So vil nun 152. So vil nun diesem nach der Vermuthung halber (ratione praesumptionis) daß der Creditor sein Geld von solcher Zeit an anlegen und zugelassener Weis zum wenigsten vom hundert Gulden fünf wohl haben möge &c. ergo, si in aliquo casu, ut contingere potest, v. g. si quis per hypothecam vel pignus, asscuretur de sorte, nullum ex dato mutuo patitur damnum, nullum ex retenta pecunia, quam servaret alias otiosam in cista, faceret lucrum &c. haec praesumptio & causa cessat, desinit usura esse licita, & nullum ex Recessibus Imperii habet patrocinium.

II. ad 1. & 2. Usura lucratoria est prohibita Jure Naturali & Divino conditionate, & quando fraus, vel avaritia, aut crudelitas intervenit, item quando usura est excessiva, vel mordens, ut vocatur, seu nimium gravans cum pressura proximi & laesione charitatis, uti indicant verba Hebraica *Nefchech*, latine mordens, & *Mittioch*, latine fraus, quibus *Deut. c. 23. v. 19. Exod. 22. v. 25. Psal. 14. v. 5. & Psal. 71. v. 14.* notatur & appellatur usura, ut notat *Heigius lo. cit.* non verò absolute, & quando fraus, avaritia, pressura proximi, & laesio charitatis abest, atque usura moderata exigitur secundum statuta & consuetudines locorum. Ad 3. Illa prohibitio intelligenda est de statutis, quibus improbum foenus, usura excessiva, mordens, cum laesione charitatis &c. permittitur, non de moderata, ex justis causis ob bonum publicum per statutum permissa; quod Ecclesia prohibere non potuit, nec voluisse credenda est; cum Reipublicae à Deo competat dominium alium in res subditorum, in quo fundatur tale statutum: quare nec paritas est cum Haeresi, circa quam nec Humano nec Divino Jure ulla Saecularibus Principibus competit jurisdictio. Ad 4. Aliud est dispensare ex causa privata, seu alicujus privati bonum spectante, ut recipiat usuram, nulla lege permissam, nulloque jure vel titulo exactam, & aliud ex causa publica usuram moderatam facere licitam ob dominium altum: illud nemo potest, etiam Papa, istud quilibet Princeps in suo territorio. Cum mendacio non convenit usura moderata ob bonum publicum permissa, cum illud absolute sit prohibitum Jure Naturali, eo quod locutio contra mentem non pendeat ab alto Magistratus dominio, sicut res Fortunae: licet paritas esse possit, si usura spectetur ut laesiva charitatis, excessiva, mordens, & nullo statuto aut consuetudine legitimè honestata. In quo sensu etiam cum Haeresi procedit aliqua paritas. Ad 5. Compensatio fit Reipublicae, in cujus bonum permittitur moderata usura:

Lib. V. R. P. Viri Pichler.

quod praeferi debet bono privato singulorum: imò tale statutum antecedenter omnibus est optabile, cum singuli possint indigere Mutuo, quod non facile consequerentur, nisi aliquam mutuans sperare possit utilitatem. Ad 6. Omnino est paritas cum Praescriptione. Sufficit, quod bona fide & absque peccato accipiat usura, postquam rationabile statutum, vel consuetudo, illam concessit & determinavit: sicut sufficit in Praescriptione, acquirere dominium rei bona fide & debito tempore possessae post latam Praescriptionis legem, antecedenter ad quam talis acquisitio foret injusta ac illicita aequè, ac usura antecedenter ad statutum vel consuetudinem. Dein P. Schmier, qui de *Delictis p. 2. c. 2. n. 52.* haec objicit, possessionem rei perperam vocat *materiam proximam* Praescriptionis, cum ea potius ad formam Praescriptionis tanquam elementale constitutum pertineat: item *lucrum* malè vocat *materiam proximam* usurae, cum sit ipsa Usura, & effectus Mutui. Praeterea possessio rei alienae, quam Jura praescribi permittunt tribuendo etiam illius dominium, non est magis in dominio alto Reipublicae, quam lucrum ex re aliena; cum omnia bona Fortunae sint in dominio alto Reipublicae, ac proinde non minus lucrum ex re aliena perceptum in Usura, quam dominium rei alienae acquisitum in Praescriptione. Ad 7. *N. Min.* quamvis enim pecunia in se, & quando nec opera hominis, nec dispositio legis accedit, sit infructifera, tamen sit fructifera per accessum operae humanae, uti domus, ager &c. item accedente statuti vel legis dispositione, lucrum priori domino inde concedentis, sicut praescribenti lex concedit ipsum quoque dominium rei alienae contra priorem dominum. Ad 8. *N. Ant. & Conf.* Ratio negandi patet ex nostris probationibus: certe longè plus damni redundaret in Rempublicam, si indigentia pressi non possent consequi mutuum, uti non facile consequerentur, si mutuantes nihil ex dato mutuo sperare possent utilitatis. Unde in hoc sensu apud *cir. Heigium* non malè dixisse videtur Baal in *c. 1. de Jurejur. & l. 1. c. de Summ. Trinit.* optandum esse multos hodie inveniri foeneratores, ne multi fame pereant. Et Alciat. in *d. l. publice interesse*, dispositionem Civilem de modo usurarum in usum revocari, idque probat Molinæus in *tract. de Usuris n. 77.* & laudat Matth. Coler. de *Process. Execut. p. 1. c. 10. n. 68. 71. 72.* Dein non magis exhauriuntur bonis subditi per usuras à lege vel consuetudine permissas, quam per eas, quas permittunt alii tituli, puta lucri cessantis &c. Ad 9. Quod Respublica positive approbet, indicat satis statutum, & praxis tribunalium, auctaria ex Mutuo creditoribus adjudicantium sine ulla respectu, aut praelia probatione alterius tituli: imò ipsa Respublica celebrat contractus Mutui, & inde aliquid ultra sortem recipit. Ad 10. *N. Ma.* quia solius Mutui causà, sine mentione vel exigentia alterius contractus, permittunt statuta, & consuetudines, moderatum lucrum. Dein vel in emptione Censuum,

alienis bonis solvendi, adest aliquis alius titulus v. g. lucri cessantis, damni emergentis &c. propter quem petitur census ex re aliena propter datas alteri pecunias, vel non? Si adest alius titulus præter titulum emptionis hujus Censûs argumentum non stringit, quia ex simili titulo etiam in Mutuo juxta omnes aliquid exigî potest tanquam *interesse*: si nullus adest, tunc re ipsa idem fit in emptione Censûs, quod in contractu Mutui, & re ipsa ex re aliena percipitur fructus sine titulo alio, quam contractus: cur ergo potius ex contractu Emptionis liceat aliquid ultra datam alteri summam pecuniæ accipere, quam ex contractu Mutui? Certe tantum mutantur nomina contractuum, re ipsa autem idem fit: at non est credibile, quod Natura & Deus prohibeant aliquid lucrari ex celebrato contractu Mutui, permittant absque ullo alio titulo, præter titulum contractûs, potius nomine quam re diversi, accipiat aliquid ultra sortem datam: ex quo sequeretur, solos simplices, qui ignorant contractum Censualem, & appellant contractum Mutui, quem peritiores vocant contractum Emptionis Censûs committere usuram illicitam: quod est absurdum. Ad II. Jam dixi, quod lex fundata in præsumptione universalis, & in bono publico, non cesset in casibus particularibus, licet per accidens in iis præsumptio, & ratio præsumptionis cesset, ut patet in lege irritante Matrimonia clandestina, quæ fundatur in præsumptione universali fraudum: quæ lex non cessat, licet per accidens in casibus particularibus cesset omne periculum fraudis, cum maneat veritas præsumptionis generalis fraudum, in qua fundatur. Id quod etiam declarat praxis; nam neque Judices examinant, an in casu Mutui adfuerit titulus lucri cessantis, in cujus præsumptione fundantur Recessus Imperii, nec fideles, etiam timorati, & Religiosi, attendunt, utrum adlit alius titulus, specialiter lucri cessantis, quando dant mutuas pecunias, cum quibus non negotiantur, sed asservant otiosas, & inde lucrum accipiunt s. pro 100. & solum tunc putant se peccare, & puniuntur, quando ultra hoc lucrum, statuto & consuetudine permissum, abaque alio titulo aliquid accipiunt.

12 Dico 5. Usura Punitoria seu Moratoria omni jure justa & licita est, siue dein poena in morosos mutuarios constituta sit à lege, statuto, vel consuetudine, ut facile concedunt omnes; siue ex conventionione & mutuo consensu contrahentium imposita; licet ex dilatione solutionis nullum patiatur damnum emergens, nullum lucrum cessans, qui mutuum dedit, ut contra Scotum & alios veteres sentiunt cæteri plerique. Ratio, quia exactio hujusmodi poenæ conventionalis nec Jure Naturali nec Positivo est prohibita, ac insuper servit ad firmandos contractus, eosque certius executioni mandandos. c. 4. de Arbitr. l. 14. C. de Pactis. Ut autem hæc poena conventionalis justè exigî valeat, requiritur 1. ut absit omnis fraus, qualis committeretur, si tempus breve nimis,

intra quod sortem à debitore exhiberi vellet, milititer non posse scitur, præfigeretur, 2. ut mutuarius verè sit in culpa, vel nolendo solvere tempore præfixo, vel, ut tenet probabilior, culpabiliter impotentem ad solvendum se reddendo; ubi enim culpa non est, locus poenæ non est. 3. ut mora non modo sit culpabilis, sed etiam notabilis. 4. ut poena sit moderata, & proportionata culpæ. Siquid ex his desit, præsumitur fraus, & intentio palliandi iniquitatem usurariam.

Dico 6. Usura Compensatoria, quæ solvitur ratione *interesse*, & per modum compensationis pro damno, quod ex dato mutuo patitur creditor, vel pro lucro, quod eidem inde cessat &c. pariter omni jure est justa & licita, ut convenit inter DD. quia æquum non videtur, ut alicui damnosum sit beneficium, quod alteri præstat, Nec debitor ægrè ferre debet, si teneatur benefactorem suum servare indemnem. l. 7. ff. quemadm. resfam. aperiant. Ratione *interesse* autem varii sunt tituli aliquid exigendi, de quibus §. seq. Interim

Dico 7. Filius familias sine consensu patris mutuum accipiens, licet jam sit majorennis, in foro externo tutus est, & ad reddendum mutuum efficaciter urgeri non potest, 2. imò probabilius etiam in foro interno tutus est in casibus, in quibus uti potest in foro externo Exceptione Senatusconsulti Macedoniani, qua exceptione interveniente etiam licet retinet id, secundum quod factus est ditor ex mutuo. Pars 1. habetur f. l. ff. §. C. de S. C. Macedoniano, ubi Creditoribus negatur Actio efficax, & Filiis familias conceditur perpetua Exceptio, qua repellere possunt mutuantes, si aliquid isti repetant. Cum enim olim Romæ quidam fœnerator, ex Macedonia ortus, frequenter filiis familias sine præscito parentum dedisset mutuum, ex quo filii, ære alieno gravati sæpius inducebantur, ut parentum vitæ insidias struerent, quod haberent, unde solverent; vel, si eorum mortem exspectarent, mole fœneris in immensum excreveret, mole obruebantur; ideo Senatus Romanus, ut huic utrique incommodo mederetur, ac vitæ parentum cōsuleret, prudenter statuit, ut deinceps nec filius familias sine consensu patris mutuum accipiens, nec pater, obligaretur ex tali mutuo, saltem si in judicio cuncti se vellent exceptione hujus Senatusconsulti, quod propter dictum fœneratorem Macedonem appellatum est *Macedonianum*. Pars 2. quam tenet communis Theologorum & Juristarum cum Panormit. Molin. & Gletie p. 3. Pand. c. 9. n. 23. contra Fachinam l. 2. Controv. c. 62. præbatur 1. Jus Civile & Res publica ex dominio alto in bona subditorum potuit deobligare filios familias & patres eorum in conscientia seu foro interno, ut nemo inficias ibit: item voluit; quia voluit consulere utrisque, ne nimirum filii, ex avaritia insidiarentur, & ære alieno nimium opprimerentur; atqui non satis consulentes, si creditoribus solum negasset actionem, aut

autem indulgisset exceptionem solum pro foro externo, remanente interim obligatione in conscientia ad solvenda mutuo accepta: ergo etiam tutos voluit esse in foro interno. 2. qui iusta munitur exceptione pro foro externo, eandem iuste adhibet pro eodem foro in conscientia: ergo in casibus, in quibus potest & vult dicta exceptio uti filiusfamilias, in conscientia tutus est. Imò, licet non sit occasio utendi exceptione hac, quia forte non instituitur actio, tamen tuti sunt isti mutuarii propter favorem dicti S. C. Macedoniani, saltem si inde non sint facti ditiores, h. e. si res mutuo accepta nec in se, nec in æquivalenti amplius existeret. Si verò facti sint ditiores, maior est controversia. Haun. de J. & J. 10. 3. tr. 9. n. 329. cum Wadingo, Gletle &c. etiam hoc casu ante sententiam Judicis, & sine interventu exceptionis, tutos in conscientia pronuntiant, nos cum Laym. Palao, P. Schmalzgrueber ad tit. de Pactis n. 14. & aliis negamus; quia tali casu cessat ex una parte principalis causa privilegii d. S. C. nempe periculum infidiarum in vitam parentum, & nimia obARATIONIS filiorum, cum habeant, unde solvant, si res mutuata adhuc existeret vel formaliter vel virtualiter in eorum bonis, & inde ipsi facti sint ditiores, ex altera verò parte Jus Naturale, obligans Mutuatarium ad redditionem mutui, est in possessione, neque à Jure Positivo clarè fuit eidem derogatum; quamvis etiam tali, qui factus est ditior, det exceptionem in foro externo. l. 9. §. 2. ff. de S. C. Maced. qua etiam licite in conscientia rectè utitur, & sic sententiam Judicis absolutoriam obtinet, qua obtemperat etiam in conscientia nec id, secundum quod factus est ditior, restituere tenetur; siquidem Pars 3. fumiur ex l. cit. quæ sic habet: nam & ei quoque, qui filiosfamilias credidit, decretò Amplissimi Ordinis actio denegatur: nec interest, consumpti sint nummi, an exstent in peculio. Ergo, si filiusfamilias velit uti dicta exceptione, potest, cum sit perpetua. l. 9. cit. §. 4. Si tamen neglecta exceptione solvit, repetitionem non habet. l. 9. cit. sicut naturaliterolvere tenetur, in quantum factus est ditior, si exceptione non utatur.

Dixi 1. Filiusfamilias: idem intelligendum est de filiofamilias, & quibuscunque liberis, in potestate patria constitutis. l. 9. §. 2. cit. l. 14. ff. eod. Dixi 2. licet jam sit majorennis; nam, si impubes sit, neque cum consensu patris, si pubes, minorennis tamen adhuc, sine consensu patris nec validè facit ullum contractum circa bona adventitia vel profectitia. §. 10. Inst. de inutil. stipulas. l. 4. §. 1. ff. l. 2. C. de Castrensi. pecul. lib. 12. l. fin. §. 5. C. de bonis, qua liberis. Dixi 3. in casibus, quibus uti potest, &c. quippe nec in Foro Civili permittitur uti exceptione S. C. Macedoniani in sequentibus casibus. 1. si filiusfamilias pubes mutuum accepit sciente, mandante, vel ratum habente patre. 2. si patria potestate jam egressus, uti in Germania per nuptias pro egresso habetur, mutuum accepit. 3. si miles sit, quia milites censentur esse sui Juris. 4. si communi errore

re habitus sit pro patrefamilias, seu liberato à patria potestate. 5. si patrefamilias se simulavit. 6. si fuit prapositus à patre alicui negotiationi, vel is alias solutus sitolvere pecuniam à filio mutuo acceptam. 7. si habuit bona castrensia vel quasi-castrensia, quia horum dominus & administrator est, & quoad illa reputatur pro patrefamilias. 8. si peregrè vel in studiis versatus accepit mutuum ad alimenta vel alios sumptus necessarios. 9. si mutuum non constituit in pecunia, sed in frumento, aut alia re fungibili, nisi forte in fraudem fuisset mutuata res alia, ac eo fine, ut ex ea vendita filiusfamilias acquireret pecunias. 10. si constituit quidem in pecunia, hæc tamen in rem vel utilitatem patris conversa sit. Atq; hæc exceptiones reperiuntur in variis legibus ad tit. ad S. C. Maced. in ff. & C. Videatur Haunold. a. n. 331.

Oppones 1. Filiusfamilias majorennis ex 15 mutuo, quod sine consensu patris accipit, obligatur naturaliter, quia solutum non potest repetere. l. 9. cit. §. 4. & 5. quod tamen repetere posset, si non obligaretur naturaliter. Hæc obligatio naturalis adhuc clarè expriimitur l. 10. seq. ibi: quia naturalis obligatio manet: ergo obligatur in conscientia: ergo S. C. Maced. eidem non prodest in foro interno. 2. Exceptio S. C. Maced. est concessa filiisfamilias in odium feneratorum: ergo à foro externo non est extendenda ad forum internum. 3. iniquum videtur, ut beneficium mutuantis sit eidem damnosum. 4. beneficium S. C. Maced. est concessum filiofamilias & patri, sine distinctione, an inde factus sit ditior mutuarius, vel non, imò expressè habetur l. 9. §. 2. cit. nihil interesse, consumpti sint nummi, an exstent in peculio: ergo, si eidem profit pro foro interno, si ex mutuo factus non sit ditior, eò quod inutiliter consumplerit pecunias mutuatas, etiam proderit in eodem foro, etsi ditior inde sit factus. 5. ad 1. quamquam alii aliter respondeant, ego autem dico, in d. l. 9. & 10. exprimi casum specialem, quo Jura noluerunt exceptione S. C. Maced. uti posse filiosfamilias, & ejus fidejussorem, scilicet quando jam solverunt mutuum, ut evitentur lites; cum enim solutio sit quasi-contractus, producit obligationem naturalem, & hæc Jura voluerunt manere, licet extra hunc casum, & n. preced. specificatos, voluerint tollere omnem obligationem filiofamilias ex Mutuo, etiam naturalem, saltem casu, quo non est factus ditior. Ad 2. quamquam in odium quoque & pœnam feneratorum tendat, principaliter tamen spectat favorem parentum, & filiorumfamilias, ne ex horum levitate & immaturo adhuc judicio illis in vita, isti in suis bonis grave periculum vel præjudicium creetur. Ad 3. hoc damnum iustè à legibus propter allatas causas infligitur mutuantibus filiofamilias, qui, si id faciunt sine consensu patris, non sunt sine culpa. Ad 4. quamquam leges etiam pro casu, quo nummi mutuati adhuc exstant, vel in utilitatem & augmentum peculii filiofamilias conversi

Sf a

sunt

Lib. V. R. P. Viti Phleley.

sunt (si enim in rem & utilitatem patris essent conversi, juxta dicta *n. preced.* omnino cessaret privilegium & exceptio S. C. Maced. l. 7. §. 12. ff. de S. C. Maced.) indulgeant hanc exceptionem, & eâ interpositâ abolutionem Judicis: si tamen hæc exceptio, & Judicis sententia, non interveniat, non satis probatur ex legibus, quod in conscientia tutus sit filiusfamilias, si mutuum adhuc exstet vel in se vel virtualiter; quia ex una parte in d. l. 9. §. 2. tantum denegatur actio creditoribus, consequenter solum obligatio Civilis, si dictam actionem elidat excipiendo, tollitur in mutuatario: ex altera verò aliunde probabilius est, quod etiam secundum leges obligatio naturalis maneat in filiofamilias ex aliis contractibus, ex quibus factus est ditior, cum etiam in pupillo & minorenni in tali casu maneat. l. 5. ff. de auth. tutor. nec Jura de filiofamilias clare statuunt oppositum. Et ex his colliges, me ex parte recedere à doctrina, quam tradidi in lib. I. tit. XXXV. de Pactis n. 13. scilicet quoad id, quod ibi in fine dixi. P. Schmier de Pact. & Contract. c. 3. sect. 1. n. 24. etiam exceptionem negat filiofamilias, si ex mutuo factus sit locupletior, consequenter creditoribus concedit actionem, ipsi autem obligationem quoque Civilem imponit.

- 16 Quæres, an filiusfamilias renuntiare possit privilegio S. C. Macedoniani? R. non potest si cum sine juramento, saltem si ex mutuo non sit factus ditior. Quod simpliciter & sine juramento non renuntiet valide, satis convenit inter DD. Quod verò nec jurato, tenent Abb. Wading. Zoes. Gletle &c. contra Less. Fachin. Rudolphi in Cent. Pallad. Tög. q. 27. & probatur inde, quia, sicut renuntiatio simplex, ita & juramentum ei adjectum cedit in præjudicium tertii, nempe tam patris, quam Reipublicæ; nam renuntiatio, etiam jurata, præbet occasionem insidiandi vitæ paternæ, filiofamilias autem peccandi, & per fas ac nefas acquirendi pecunias; quæ sunt contra finem principalem S. C. Macedoniani. Limitavi autem per verba, saltem si ex mutuo non sit factus ditior; si enim factus sit ditior, per renuntiationem, etiam juratam, nemini præjudicat, nisi sibi, dum jus excipiendi sibi adimit, quam exceptionem sine peccato omittere potest, nec inde oritur periculum vel occasio insidiandi vitæ paternæ, cum, si mutuum adhuc exstet, id solvere possit facile: omne autem juramentum, quod sine peccato, & sine præjudicio tertii servari potest, debet servari. c. 8. & 28. de jurejur.

§. II.

Ex quibus titulis licitum sit in Mutuo aliquid accipere ultra sortem? Ubi etiam de Censibus & aliis pactis atque contractibus, de Usura suspectis.

- 17 Sciendum 1. Titulos, ex quibus auctarium ultra sortem creditam peti possit, esse sequentes 1. damnum emergens. 2. lucrum cessans. 3. periculum amittendæ sortis. 4. assucurationem sortis. Et hi tituli, si adint, usuram faciunt

Compensatoriam seu Restauratoriam, quam n. 13. diximus esse licitam; quo autem modo & quando reddatur licita, hic dicendum. 5. moram culpabilem Mutuatarii in solvendo, ex qua quando usura, quæ vocatur Moratoria, honestetur, docuimus n. 12. hic nihil amplius superaddituri. 6. statuti Magistratus. 7. consuetudinem loci: quod utrumque etiam in absentia alterius tituli sufficere ad licitè accipiendum aliquid ultra sortem, à statuto vel consuetudine determinatum, tradidimus à n. 7. Id solum adhuc noto, quod, si alicubi 6. pro 100. florenis annuatim à statuto vel consuetudine essent determinati, totidem in tali loco (non alibi) recipere liceret, & quidem secundum nostra principia in utroque foro. Item quod, si mutuum reddatur post anni dimidium, non totum lucrum, v. g. 5. pro 100. (quod vocant interesse) sed dimidium duntaxat, nempe 2. cum dimidio floreno pro 100. mutuo datis accipi possent: nisi accederet alius titulus, v. g. tantum lucrum cessans, quod intra anni dimidium conficeret 5. florenos, per Recessum Spirensem cit. §. 152. ubi sic habetur: Da dem Creditori solche fünf Gulden (pro anno integro, & consequenter pro und ein halber pro anni dimidio) nit annemlich/ sondern er vermeinen wolte (ex lucro cessante vel damno emergente) ein mehrers zu fordern/ daß ihme alsdann sein gangess interesse zu deduciren/ gebührlich zu liquidiren zu unbenommen seyn solle. De reliquo damnum emergens dicitur jactura, quam creditor ratione mutui patitur in rebus suis, quas jam habet. v. g. si ex eo, quod mutuum dedit frumentum, cogatur postea emere majore pretio, vel ob pecunias alteri mutuatas pati debeat ruinam domus suæ, vel ipse sumere mutuas cum usuris &c. Lucrum cessans est incrementum bonorum, quod creditor speraturus & consecutus fuisset, si mutuum non dedisset: v. g. si ex pecuniis mutuo datis emisset agrum vel aliam rem sibi utilem & fructiferam, aut cum iis, non mutuatis, negotiatus lucrum fecisset. Periculum amittendæ sortis creditor subit, si mutuatarius sit homo pauper, decoctor, parum fidus, nec mutuantem assicuret. de summa recipienda per pignora, fidejussores &c. Assucratio sortis præstat, si creditor in se suscipiat periculum sortis (quod aliàs est penes mutuatarium) quam dat homini, v. g. per mare navigaturo, per loca prædonibus infesta ituro ad nundinas &c. ita ut, si fors credita pereat, mutuatarius ad nihil teneatur reddendum, sed mutuantis ferat damnum.

Sc. 2. Pacta & contractus, qui de usura suspecti sunt, vel pro usurariis habentur, & hic examinandi veniunt, esse sequentes. 1. Censum, vel contractum censualem. 2. Cambium. 3. Anotocismum, quo petuntur usurae usurarum. 4. Montes pietatis. 5. Emptionem chirographi, sive alieni debiti, pro leviori pretio, v. g. si pro debito 100. florenorum alteri debitorum numeres 90. vel 80. florenos in moneta præsentis. 6. pactum de ma-